

VERSTERK JE BUURT OF DORP DOOR PARTICIPATIE

Samenvatting studiedag 8 maart 2017 – Provincie Oost-Vlaanderen

Wat betekent participatie in plattelandsprojecten? Hoe ga je ermee aan de slag in een project rond leefbare dorpen? In onze plattelandsprojecten is participatie een belangrijk punt. Participatie kan dé motor zijn voor een positieve dynamiek in een buurt of dorp. Maar hoe begin je er aan als gemeente, inwoners, bovenlokale organisatie? Elk traject is maatwerk en vraagt flexibiliteit.

Programma Studiedag

Deel 1: Hoe kan je als burger/dorpsraad jouw gemeente warm maken voor een idee?

Koen Dewulf - beleidsmedewerker Dorpsbelangen vzw

Praktijkvoorbeelden

- Een plein voor Abeleplein
- De heropwaardering van de Prosperhoeve in Prosperpolder

Deel 2: Hoe kan je als (gemeente)bestuur actief samenwerken met burgers/dorpsraden?

Davina De Palmenaer - participatiemedewerker dienst ruimtelijke planning
Provincie Oost-Vlaanderen

Praktijkvoorbeelden:

- Heraanleg en beheer van publieke ruimte op een participatieve manier
- Herbakkersplein – hoe een cultureel traject het Herbakkersplein in Eeklo vormgeeft

Deel 3: Hoe kan je kwetsbare groepen betrekken bij participatieve projecten?

Katelijan Van Horebeek - beleidsmedewerker maatschappelijke participatie,
Provincie Oost-Vlaanderen

Praktijkvoorbeelden

- Ouder worden in je buurt – een methodiek die zowel alle kwetsbare ouderen betreft als alle organisaties die een rol kunnen spelen voor de ouderen in hun eigen buurt
- Slaatje Praatje – de mobiele sociale kruidenier waarin vrijwilligers met armoede-ervaring een centrale rol spelen

Alle presentaties vind je op www.plattelandsloket.be

DEEL 1: HOE KAN JE ALS BURGER/DORPSRAAD JOUW (GEMEENTE)BESTUUR WARM MAKEN VOOR EEN IDEE?

door Koen Dewulf, beleidsmedewerker Dorpsbelangen vzw

Praktijkvoorbeelden

- Een plein voor Abeleplein - Koen Dewulf, beleidsmedewerker Dorpsbelangen vzw
- De heropwaardering van de Prosperhoeve in Prosperpolder -Peter Deckers, voorzitter Prospersite vzw

Tips & tricks

- Organiseer **vaste overlegmomenten** met jouw **gemeentebestuur**. Eén keer per jaar kan gezien worden als het absolute minimum.
- De aanwezigheid van een **contactambtenaar** en/of een **participatieambtenaar** in een gemeente doet wonderen voor actieve burgers/dorpsraden. Probeer zeker een vaste contactpersoon binnen jouw gemeente te krijgen.
- Maak goede en duidelijke afspraken met jouw gemeentebestuur via **een convenant** (lokale afsprakennota). Bijvoorbeeld: Wie van het bewonersplatform is het contactpunt voor het gemeentebestuur?
- Zorg dat je gemeentebestuur...
 - **ruimte maakt voor inspraak** (flexibiliteit bij planning, tijd, luisterbereidheid, ...)
 - werk maakt van **laagdrempelig meldingssystemen** (Bepaalde gemeenten, bijvoorbeeld Kortemark, hebben vaste formulieren om meldingen te maken van zaken die aangepakt moeten worden.)
 - **bewonersplatforms tijdig contacteert**. Liefst bij aanvang van een project, wanneer er nog veel tijd en ruimte voor inspraak is.
- In elke gemeenschap is heel wat **expertise bij burgers en burgerplatforms** aanwezig. Als je deze expertise kan verzamelen, dan zal een gemeentebestuur vaker geneigd zijn om bewonersplatforms te consulteren. Ook bewoners die eenmalig willen meewerken, zijn een verrijking, omdat ze eventueel andere contacten aanbrenge.
- Bewonersplatforms moeten **voor hun achterban staan/spreken**. Een goede en regelmatige terugkoppeling met alle groepen van bewoners is dus belangrijk.
- Bottom up is prachtig, maar finaal moet het om **een constructieve samenwerking** gaan die tot een mooi resultaat leidt. Wie daarin het voortouw heeft genomen, is uiteindelijk bijzaak. *“Als je snel wil gaan, moet je alleen gaan, als je ver wil gaan, moet je samen gaan.”*

Meer informatie nodig? Of ondersteuning voor jouw bewonersgroep nodig?

De Oost-Vlaamse Vereniging Dorpsbelangen vzw ondersteunt, informeert en inspireert bewonersgroepen uit Oost-Vlaams landelijk gebied.

Vlaamse Vereniging Dorpsbelangen vzw (www.dorpsbelangen.be)

Site De Meerling, Moeie 16 a, 9900 Eeklo

09 376 71 06

info@dorpsbelangen.be

agnes.voet@dorpsbelangen.be

koen.dewulf@dorpsbelangen.be

DEEL 2: HOE KAN JE ALS (GEMEENTE)BESTUUR ACTIEF SAMENWERKEN MET BURGERS/DORPSRADEN?

door Davina De Palmenaer, participatiemedewerker ruimtelijke planning Provincie Oost-Vlaanderen

Praktijkvoorbeelden

Heraanleg en beheer van publieke ruimte op een participatieve manier -*Stijn Van Belleghem, coördinator Regionaal Landschap Schelde-Durme*

Herbakkersplein – hoe een cultureel traject het Herbakkersplein in Eeklo vorm kan geven -*Frederik Rogiers, cultuurbeleidscoördinator Stad Eeklo*

WANNEER GEBRUIK JE PARTICIPATIE?

Nood aan een duidelijke strategie

Het is belangrijk om op voorhand vast te leggen **wanneer, waarom en op welke manier je participatie zal aanwenden**. Je hebt dus een duidelijk en goed doordachte strategie (nodig die goedgekeurd en gevalideerd is door alle projectpartners).

Participatie kan zowel toegepast worden bij visievorming, bij projectrealisatie of bij uitstippen van beleid.

Bij **visievorming** wordt er input gevraagd in de planningsfase van het project, bijvoorbeeld bij het opstellen van masterplannen of ontwerpend onderzoek. Vaak wordt dit gebruikt om creatieve ideeën te verzamelen binnen duidelijke vooropgestelde klijlijnen.

Bij realisatie van een project kan participatie ook op een **concreet niveau** toegepast worden, bijvoorbeeld bij plannen die nog moeten vorm krijgen op detailniveau. Zo is er het voorbeeld van de Leefstraten in Gent, waarbij bewoners, aan de hand van een doe-het-zelf-boek, zelf initiatieven kunnen lanceren om hun wijk leefbaarder te maken.

Ook **beleidsmatig** kan je participatie inschakelen in je proces. In dit geval moet je vaak rekening houden met een hoger abstractieniveau van de inhoud. Deze inhoud moet je dan eerst vertalen naar het niveau van de groep, tenzij je enkel experts uitnodigt.

HOE BEGIN JE ERAAN? MET EEN PARTICIPATIESTRATEGIE!

Iedereen kan een participatietraject organiseren, zolang je voldoende je uitgestippelde strategie (zie verder) volgt en voldoende bewust bent waar je aan werkt.

“Als mensen mij aanspreken over participatietrajecten, dan zeggen ze vaak:

We gaan een brainstorm organiseren! Of een worldcafé! Met burgers! En we doen een infomarkt!

Met panelen en posters! En we doen dat 's avonds, zodat er veel volk kan komen! We doen een debatavond! En we organiseren dat in de parochiezaal! En we zetten het op de website! Of we laten de mensen reacties geven via de website!

Dat enthousiasme is heel erg belangrijk, maar dan is het ook belangrijk om even op de rem te gaan staan. STOP! Het is niet de bedoeling dat we zomaar in het wilde weg participatiemomenten gaan organiseren.” – Davina De Palmenaer

Een **participatiestrategie** bestaat uit verschillende vragen:

- **Doelstellingen:** Waarom doen we dit? Wat willen we eruit halen?
- **Doelgroep:** Voor wie? Wat willen we bereiken bij deze doelgroep(en)?
- **Stakeholderanalyse:** Met wie? Wat willen we bereiken bij deze doelgroep(en)?
- **Participatiegraad:** in hoeverre kunnen we de input meenemen? Welke trede van de participatieladder passen we toe? In hoeverre kunnen deelnemers ideeën geven?

Deze vragen moet je beantwoorden van bij het **begin van het participatieproces**. Doe dit samen met het beslissingsorgaan (bijvoorbeeld de stuurgroep, projectgroep, kerngroep, (politiek) beleid...). Laat deze **strategie zeker valideren voor het beslissingsorgaan**. Waarom?

- 1) Als het beslissingsorgaan een bepaalde strategie kiest, dan moeten deze gedurende het volledige proces hiermee rekening houden. Als deelnemers aan het participatieproces kunnen meebeslissen, dan zal de input op het einde van het traject ook effectief moeten opgenomen worden.
- 2) Voor de **deelnemers aan het participatieproces moet het duidelijk** zijn hoe ver hun inbreng kan reiken. Is het adviserend? Kan er nog van bepaalde standpunten afgeweken worden? Of kunnen deelnemers meebeslissen, los van wat het beslissingsorgaan denkt?

Als je een antwoord hebt op deze vragen, dan kan je verder aan de slag met de **'hoe-vraag'** om tot effectieve uitvoering te komen:

- **Inhoudelijk kader:** Wat kan wel/niet? Aan welke voorwaarden moeten we ons houden?
- **Voorwaarden:** Welk budget hebben we? Welke locaties zijn beschikbaar? Welke timing moeten we halen?
- **Plan van aanpak:** Wat gaan we concreet organiseren? Welke methode kunnen we hier gebruiken?
- **Uitvoering:** Zorg voor een draaiboek. Wie doet wat en wanneer?
- **Evaluatie:** Bevraag de deelnemers en organisatoren. Hoe ging het?

DOELGROEP EN STAKEHOLDERANALYSE IN DETAIL

Wie willen we betrekken bij dit proces?

Om een antwoord te krijgen op deze vraag is het belangrijk om in kaart te brengen welke mogelijke doelgroepen er zijn. Nadien kan je een selectie maken van groepen die zeker en vast betrokken moeten worden.

Er bestaan verschillende methodes om een stakeholderanalyse en een indeling van doelgroepen te maken. Bijvoorbeeld de werkwijze van het opleidingsbureau D-na:

Je kan vragen stellen zoals

- Wie oefent een machtspositie uit?
- Wie oefent sociale invloed uit?
- Wie heeft expertise?
- Wie heeft allemaal toegang?
- ...

Als je een lijst hebt van deze personen, dan kan je deze indelen in de onderstaande kwadrant. Deze analyse doe je best meerdere keren per project samen met een aantal personen in groepen. Je kan deze analyse telkens bijschaven.

1. Dit zijn vaak burgers die betrokken zijn vanaf een afstand. Deze moet je informeren.
2. Dit zijn vaak beleidsmakers die beslissen over budget, maar weinig impact voelen.
3. Deze groep moet je overtuigen en proberen mee te nemen in het proces, zodat ze naar groep 4 verschuiven.
4. Deze groep wil je meenemen als 'meebeslissers'

De methodiek en manier van betrokkenheid is anders per kwadrant. Hierop kan je de participatieladder of participatiegraad toepassen.

PARTICIPATIEGRAAD IN DETAIL

Het volgende punt is de **participatiegraad**. Hierbij stellen we ons volgende vragen: In hoeverre kunnen we de input meenemen? Welke trede van de participatieladder passen we toe? Hieronder zie je de participatieladder. Afhankelijk van de participatiegraad kan je een bepaalde methodiek bepalen. Wij hebben deze ladder aangevuld met methodieken die de dienst Ruimtelijke Planning van de provincie Oost-Vlaanderen al heeft toegepast in zijn planningsprocessen en projecten.

- **Informereren:** Het bestuur bepaalt de agenda en houdt de bevolking met objectieve informatie op de hoogte

Een voorbeeld van een methodiek die je binnen deze participatiegraad kan toepassen is een infomarkt. Met infopanelen geef je informatie, maar zorg je er ook voor dat er persoonlijk contact is tussen de deelnemers en de experts die uitleg geven. Het is laagdrempelig en werkt beter dan een klassieke hoorzitting waarbij 'de roepers' luid roepen en 'de zwijgers' enkel luisteren.

- **Raadplegen:** Het bestuur bepaalt de agenda, maar luistert naar de mening van de deelnemers zonder de garantie dat dit tot verbintenissen leidt. Het gaat om een open, vrijblijvend gesprek.

Vlaanderen
verbeelding werkt

- **Adviseren:** Deelnemers geven advies, waarna het bestuur zijn beslissingen moet argumenteren en terugkoppelen aan de deelnemers.

“Op het niveau van adviseren hebben we bij de start van een project rond de Maarkebeek een bewonersatelier georganiseerd. Bij aanvang van het project gingen we samen met de bewoners op zoek naar de sterktes, zwaktes, kansen en bedreigingen die de vallei biedt. We gingen op zoek naar de ‘mental map’ van de bewoners, en hebben dit ook zo in kaart gebracht aan de hand van een kaart van de vallei. Die input hebben we gebruikt als basis om een gebiedsvisie op te stellen voor de Maarkebeekvallei.”

- **Coproduceren:** De deelnemers hebben een keuze en een stem binnen het beslissingsorgaan.

Bij coproduceren bepalen het bestuur en de bewoners samen de agenda. Er wordt dus samen een plan ontwikkeld dat uitgevoerd wordt. De overheid neemt de beslissing en verbindt zich hierbij aan de overeengekomen oplossing.

“Op niveau van ‘coproduceren’ hebben we al enkele werkateliers georganiseerd voor enkele projecten. Concreet betekent dit dat enkele experts, ontwerpers, ambtenaren en andere actoren (bijvoorbeeld eigenaars van een bepaald gebied) de koppen bij mekaar steken om een schetsontwerp uit te tekenen voor een bepaald gebied. Het resultaat daarvan kan je bijvoorbeeld ook terugkoppelen met de direct omwonenden van het gebied en ook hun waardevolle input kan je meenemen.”

- **Meebeslissen:** De deelnemers hebben het volledige mandaat van een bestuurder. Het bestuur stelt budget en middelen ter beschikking.
- **Zelfbestuur:** De deelnemers zijn bestuurders. Het openbaar bestuur werkt adviserend en ondersteunend

WANNEER KAN JE WELKE METHODE GEBRUIKEN?

methode	wat?	voordelen	nadelen	wanneer gebruiken
infomarkt	Aan de hand van panelen, folders, filmpjes, ... krijgt een doelgroep informatie. Experts lichten de inhoud toe, en beantwoorden rechtstreeks enkele vragen.	+ persoonlijk contact + doorlopend open: groter bereik + mix tussen informeren & raadplegen + laagdrempelig	– intensieve voorbereiding – boodschap vaak herhalen	bij specifieke aanleiding: informatie over proces, inspraakprocedures bv. openbaar onderzoek PRUP's
opmaak mental map tijdens bewoners-atelier	Bewoners gaan actief aan de slag met de kaart van het gebied waarop ze aanduiden hoe ze het gebied ervaren en gebruiken.	+ persoonlijke aanpak + draagvlak & betrokkenheid + verkenning van het gebied door de ogen van bewoners	– intensieve voorbereiding – intensieve verwerking	– bij start van een planningsproces: om na te gaan hoe bewoners een gebied ervaren en gebruiken – bij concrete probleemstellingen waarbij input van bewoners belangrijk/waardevol is
ontwerp-atelier	Actieve werksessie waar ontwerpers, actoren en partners brainstormen over mogelijke ontwikkelingen binnen een gebied. Discussie, debat en ontwerpend onderzoek zijn cruciale bouwstenen.	+ debat en ontwerpend onderzoek stimuleren verruimde blik + terugkoppeling met burgers als input is mogelijk + vergroot het draagvlak	– intensieve verwerking	– bij start van een planningsproces: inventarisatie van standpunten, probleemstelling scherp stellen. – bij concrete probleemstellingen waarbij administraties/andere doelgroepen via discussies zoeken naar mogelijke oplossingen
waarderingsoefening van ecosystemendiensten	Actoren geven verschillende functies van een gebied een score naar belangheid. Kan individueel, maar is nog interessanter in groep: mogelijke conflicten en argumentatie duidelijk maken.	+ multifunctionaliteit van een gebied wordt in de verf gezet + actoren leren elkaars standpunten kennen + stimuleert draagvlak voor een planningsproces + filtering van veel dimensies op korte tijd	– tijd voorzien voor argumentatie – diversiteit groepen (sectoren) is een noodzaak	– eerste fase proces: actoren leren mekaar kennen, worden geconfronteerd met probleemstelling – multifunctioneel gebied/planproces – draagvlakcreatie: mekaars belangen beluisteren
world café tijdens klankbord-event	Thematische debattafels met verslaggever, moderator en inhoudelijke inleiding. Doorschuifstelsel en eindigen met plenaire samenvatting per debattafel.	+ draagvlakcreatie + betrokkenheid & appreciatie + kennis delen	– moeilijk taalgebruik – debattafels: zwijgers vs dominantie – diversiteit in groepen	– toetsing beleidskaders, visies, ... – inhoudelijke voeding nodig voor debatten

Vlaanderen
verbeelding werkt

DE VOORDELEN VAN PARTICIPATIE

- Vermenselijking van vaak abstracte projecten.
- Een kwalitatiever eindresultaat, doordat je ook rekening houdt met de waardevolle lokale kennis. Je maakt het plan niet op van achter je bureau.
- Er ontstaat eigenaarschap van het eindresultaat, omdat mensen eraan hebben meegewerkt.
- Het zorgt ook voor draagvlakvorming. Als bepaalde onderdelen niet overeenkomen met de mening van de deelnemers, dan zullen ze dit sneller aanvaarden.

DE VALKUILEN VAN PARTICIPATIE

- Zorg voor voldoende informatie en een duidelijk kader voor de deelnemers. Kaderen van de informatie met betrekking tot de inhoud van het traject door experts of het duidelijk visualiseren van de inhoud zijn aanraders.
- Participatie is niet een oplossing voor alle problemen. Het is niet zo dat alle betrokkenen hierdoor meer tevreden zijn en dat het ideale scenario vanzelf bereikt wordt.
- Creëer geen valse verwachtingen bij de deelnemers. Verlies jouw geloofwaardigheid niet door te beloven dat er zal rekening gehouden worden met de input, terwijl dit niet voorzien werd.
- Participatie kan een intensief traject zijn. Zowel het bepalen van de strategie, de voorbereiding van participatiemomenten (ook praktisch) en de nazorg vragen tijd en energie.

TIPS

- Start met participatietrajecten voor kleine projecten, met kleine successen. Op deze manier kan je ook degene overtuigen die nog twifelen aan de meerwaarde van participatie.
- Je kan nooit iedereen tevreden stellen. Er zijn altijd mensen die het oneens zijn met de uitkomst van een traject of met de gebruikte methodiek.
- Diversiteit en representativiteit zijn belangrijk, maar het is onmogelijk om steeds de ideale verdeling te bereiken. Heb aandacht voor groepen die niet vaak betrokken worden bij participatiemomenten. Bijvoorbeeld: mensen in armoede, mensen met een handicap, enz.
- Participatie is maatwerk. Wees dus creatief en stem de methodiek af op het concrete project.
- Met wat creativiteit kan je met kleine budgetten kan je al heel wat bereiken.
- Brainstormen gebeurt in team! Neem je tijd om alle goed uit te werken en uiteindelijk zal je tijd winnen.
- "Iedereen kan participatie organiseren, dus begin er snel aan!"

MEER INFORMATIE NODIG? NOOD AAN HANDIGE LINKS, TOOLBOXEN, HANDLEIDINGEN?

Provincie Oost-Vlaanderen – dienst Ruimtelijke Planning

- http://oost-vlaanderen.be/public/wonen_milieu/ruimtelijke_ordening/index.cfm
- <http://ruimte.oost-vlaanderen.be/>

Participatiemethodieken

- <http://www.vvsg.be/thema/participatie/Methodieken/Forms/AllItems.aspx>
- <http://participatiewiki.be/wiki/index.php/Hoofdpagina>
- <http://participatiewiki.be/wiki/index.php/Categorie:Methoden>
- <http://www.cocd.org/kennisplatform/cocd-box/>
- <http://www.participatiewordtgesmaakt.be/nl/je-bent-bestuurder/methodieken/>

- <http://www.kwadraet.be/index.php/cocreatie/methoden/169-brainstormtechnieken>
- <http://www.participatiewijzer.nl/>

Publicaties rond participatie

- De participatiegetuigen – Philippe De Vries -Politeia
- Projectcommunicatie anders bekeken – VLM
- Omgeving op mensenmaat – Provincie West-Vlaanderen
- Kids-Gids: Samen met kinderen en tieners de stad van morgen plannen – Garant
- Participatie de wol bij al het geblaat – Kortom, Vlaanderen, Levuur
- Praktijkgids participatie – Koning Boudewijnstichting
- Doe het zelf boek: samen (met kinderen en jongeren) denken over je straat.
- Hartelijk gefaciliteerd: interactief veranderen in de praktijk – Jeroen Blijsie en Annet Noordik – Vakmedianet
- Het groot werkvormen boek – Sasja Dirkse-Hulscher en Angela Talen

Voorbeeldprojecten of organisaties rond participatie

- <http://participeer.be/>
- <http://www.liefdevoornerpelt.be/>
- <https://www.vlm.be/nl/>
- <http://www.leefstraat.be/>

DEEL 3: HOE KAN JE KWETSBARE GROEPEN BETREKKEN BIJ PARTICIPATIEVE PROJECTEN?

door Katelijn Van Horebeek, beleidsmedewerker maatschappelijke participatie Provincie Oost-Vlaanderen

Praktijkvoorbeelden

- 'Ouder worden in je buurt' – een methodiek die zowel alle kwetsbare ouderen betreft als alle organisaties die een rol kunnen spelen voor de ouderen in hun eigen buurt - *David Talloen, beleidsmedewerker maatschappelijke participatie Provincie Oost-Vlaanderen*

- 'Slaatje Praatje' – de mobiele sociale kruidenier waarin vrijwilligers met armoede-ervaring een centrale rol spelen - *Nele Decelle, coördinator Slaatje Praatje OCMW Berlare, Laarne, Wichelen, Waasmunster en Buggenhout*

WIE ZIJN DEZE KWETSBARE DOELGROEPEN?

Mensen die omwille van hun afkomst, hun situatie of hun statuut een groter risico lopen op achterstelling of uitsluiting.

'Maatschappelijk kwetsbaarheid' is het risico om in contact met maatschappelijke instellingen vooral, en telkens opnieuw, de negatieve aspecten (controle, sancties) te ondergaan en minder te genieten van het positieve aanbod. (Vettenburg, 1989)

<https://www.youtube.com/watch?v=dTtA0neTmMY>

Doorgaans worden de volgende doelgroepen hiermee omschreven:

- mensen in armoede;
- mensen met een beperking (een verstandelijke of fysieke beperking, maar ook autismespectrumstoornis, ADHD, of een combinatie van beperkingen);
- laaggeschoolde mensen (vooral jongeren uit BSO en in mindere mate ook uit TSO);
- mensen met een migratieachtergrond;
- holebi's en transgenders.

Houd rekening met:

- Verschillende leeftijdsgroepen: zowel kinderen, jongeren, ouderen;
- Verschillende samenstelling van het huishouden: Zowel gezinnen, alleenstaanden, alleenstaanden met kinderen;
- Verschillende scholingsgraden: Zowel hooggeschoolden als laaggeschoolden;
- Verschil in gezondheid: Zowel mensen met een goede gezondheid als mensen met gezondheidsproblemen.

Vlaanderen
verbeelding werkt

WAT IS SPECIFIEK AAN DEZE KWETSBARE DOELGROEPEN?

Deze kwetsbare groepen leven vaak in armoede. Maar wat is armoede nu?

- (1) een gebrek aan materiële maatschappelijke hulpbronnen (vb. inkomen, kwalitatieve huisvesting, ...)
- (2) een gebrek aan immateriële maatschappelijke hulpbronnen resulterend in processen van maatschappelijke uitsluiting (vb. onderwijs, tewerkstelling, gebrek aan sociale en culturele ontplooiing, ...)
- (3) een cumulatie hiervan leidt tot maatschappelijke deprivatie en sociaal isolement: bv. drempels naar een toegankelijke hulp- en dienstverlening

Wat zijn de gevolgen van armoede bij een participatieproces?

Constant de eindjes aan elkaar moeten knopen legt een enorme druk op de schouders van deze mensen. **Mensen in armoede zijn vooral bezig met overleven. Dit mondt vaak uit in kortetermijndenken, gevoelens van angst, schaamte en stress.** Het kan leiden tot een laag zelfvertrouwen en een laag gevoel van eigenwaarde.

Daarnaast is er vaak door voorafgaande negatieve ervaringen een groot wantrouwen naar maatschappelijke vertegenwoordigers en zijn er vaak hoge culturele en taalkundige drempels.

“Ons leven wordt bepaald door dingen waar we te weinig van hebben. Of het nu aan tijd, geld, voedsel, sociale contacten of iets anders is, schaarste vormt niet alleen begrenzings, het bepaalt voor een groot deel ook hoe we ons binnen deze grenzen gedragen. Als we een gebrek aan iets ervaren, kaapt dit onze aandacht weg. Het dwingt ons ons te concentreren, dat is bijvoorbeeld waarom we beter kunnen presteren als we een deadline hebben. Er schuilt echter ook een gevaar in: schaarste veroorzaakt tunnelvisie en beperkt ons denkvermogen. De gevolgen van schaarste gaan veel verder dan tot nu toe bekend was. Armoede (langdurige schaarste) zorgt er bijvoorbeeld voor dat men moeilijk nieuwe vaardigheden aan kan leren en gebrek aan tijd zorgt ervoor dat we op de lange termijn steeds onverstandigere beslissingen nemen.”

Schaarste - Bron: Sendhil Mullainathan en Eldar Shafir (2014) Schaarste. Hoe gebrek aan tijd en geld ons gedrag bepalen. Amsterdam, Maven Publishing

Wat levert het betrekken van kwetsbare groepen in een participatieproces op?

- Het levert een breed draagvlak voor beslissingen.
- Het zorgt voor een goede verstandhouding tussen mensen in armoede en beleidsmakers.
- Het zorgt voor maatregelen die meer aansluiten bij wat mensen in armoede nodig hebben.
- Het kan een besparing van middelen teweegbrengen.
- Het is een buffer tegen verzuring dat versterkend kan werken voor de hele samenleving.
- Het aanpakken van mensenrechten en menselijke waardigheid.

HOE KAN JE KWETSBARE GROEPEN BETREKKEN BIJ EEN PARTICIPATIEPROCES?

1. Bepaal je participatiestrategie, zoals bij alle participatieprocessen.
 - Wat is onze bedoeling? Wat willen we hiermee bereiken?
 - Wie betrekken we? Waarom? Breng alle doelgroepen duidelijk in kaart.
 - Welk niveau gebruiken we op de participatieladder?
 - ...
2. Werk de drempels weg van kwetsbare groepen.
 - Intensief betrekken van kwetsbare groepen bij het (opstellen van) het project
 Betrek mensen in armoede van voor de start van het project. Werk het samen met hen uit. Maak er een continu proces van met voldoende oog voor het eindresultaat. Zorg voor heldere doelstellingen en verwachtingen.
 - Maak als organisatie een bewuste keuze om met mensen in armoede te werken
 - Wijk niet af van gemaakte afspraken.
 Betrouwbaarheid en veiligheid is de basis van de samenwerking: doe wat je belooft en leg alles helder uit.
 - Leer kwetsbare groepen participeren.

Kwetsbare groepen hebben vaak de competenties om te kunnen participeren, hoewel zij evenzeer het recht hebben om deel te nemen aan een participatieproces. Door deel te nemen aan een participatieproces dan henzelf versterkt, geloven kwetsbare groepen dat de vicieuze cirkel kan doorbroken worden.

Durf vertrouwen en verantwoordelijkheid geven tijdens het werken met kwetsbare doelgroepen. Stel ook de evidenties in vraag. Bijvoorbeeld:

- Bereikbaarheid: Is de locatie goed bereikbaar zonder auto?
- Agenda: Bel mensen van de doelgroep nog eens op voor het participatiemoment. Niet iedereen heeft een gestructureerde agenda.
- Gezondheid
- Geldproblemen
- Taal: Anderstaligen & laaggeletterdheid
- Verwachtingen
- Sociale vaardigheden
- Gebruik aangepaste, drempelverlagende methodieken op maat van de doelgroep.
- Met jongeren werk je op een andere manier dan met ouderen, jonge ouders met kleine kinderen.

Participatie =

- *Niet verplicht*
- *Samenwerken*
- *Een gelijkwaardige dialoog aangaan*
- *Samen beslissen*
- *Een goed evenwicht tussen proces en product*
- *Continuïteit, inspiratie en aanmoediging*
- *Mensen ondersteunen in het maken van keuzes*
- *Mensen ondersteunen in het formuleren van hun mening*

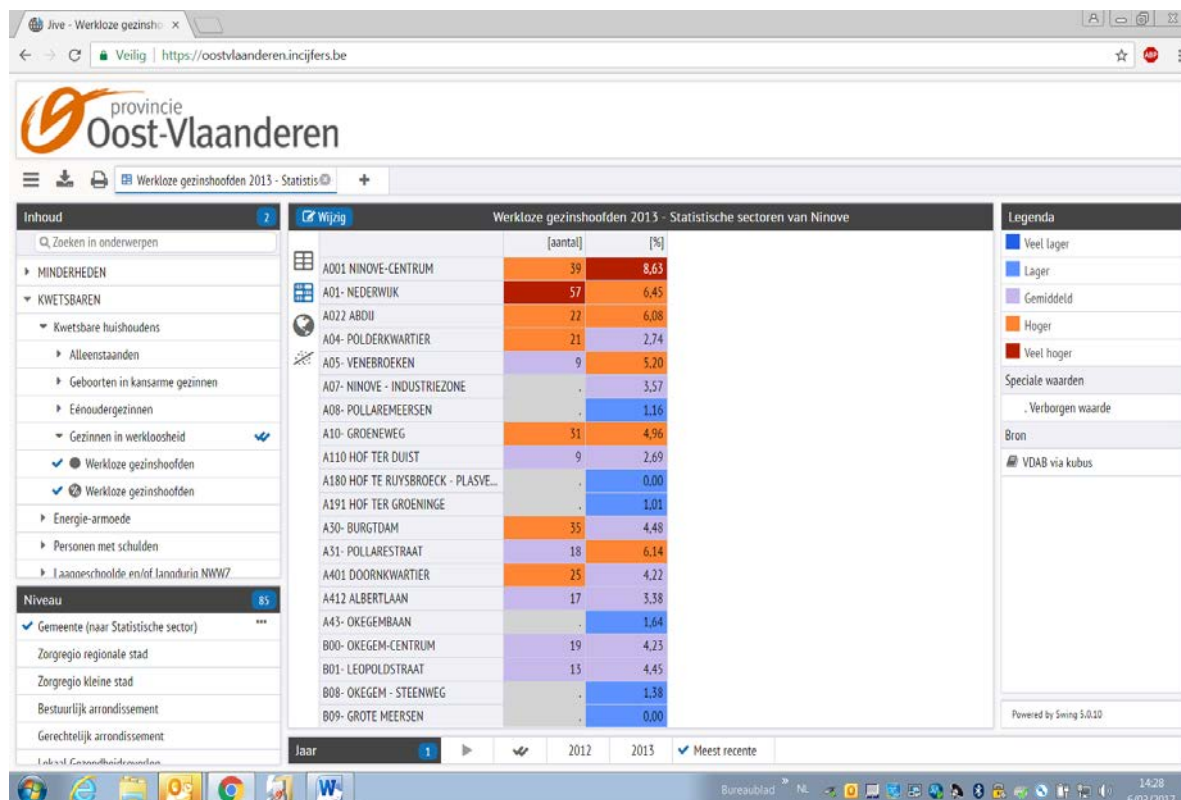

HOE KAN JE ALLE (KWETSBARE) DOELGROEPEN IN KAART BRENGEN?

1. De website Oost-Vlaanderen in cijfers

<http://www.oostvlaanderen.incijfers.be/>

Je vindt er eenvoudig op te vragen kaarten en cijfers over de thema's demografie, jeugd, ouderen, wonen, arbeidsmarkt, inkomen en tegemoetkomingen, personen met een handicap, minderheden en kwetsbaren,...

Bijvoorbeeld: Ninove – kwetsbare huishoudens – gezinnen in werkloosheid – per statistische sector

2. Werken met intermediairen en intermediaire activiteiten

Deze intermediairen hebben vaak al kennis van de doelgroepen, weten hoe ze deze kunnen aanspreken en hebben kennis van participatieprocessen. Daarom kan je deze inhuren om een participatieproces uit te voeren. Hoe vind je de intermediairen in je dorp of buurt?

<http://www.desocialekaart.be/>

Algemene voorbeelden zijn:

- Verenigingen waar armen het woord nemen
- Welzijnsschakels
- Samenlevingsopbouw
- Straathoekwerk
- CAW
- OCMW
- Minderhedenforum of Verenigingen van mensen met migratie-achtergrond
- Vormingplus: Deze centra stimuleren de participatie van mensen en groepen aan het maatschappelijke en culturele leven en versterken hun weerbaarheid en engagement in de samenleving.
- Cavarria

Voorbeelden bij de doelgroep jongeren zijn:

- Uit De Marge
- Lejo
- Groep Intro
- Arktos

Voorbeelden bij de doelgroep personen met een beperking zijn:

- Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een Handicap (GRIP vzw)

GRIP: Gelijke Rechten voor Iedere Persoon met een Handicap (GRIP) is een burgerrechtenorganisatie. We streven naar gelijke rechten én kansen voor iedereen. We richten ons in de eerste plaats tot een groep die in onze samenleving wordt achtergesteld: mensen met een handicap.

- Onze Nieuwe Toekomst (ONT vzw)
- FEVLADO

3. Inschakelen van opgeleide ervaringsdeskundigen

Via een 4-jarige opleiding hebben ze eigen armoede-ervaring verruimd zodat ze professioneel kan ingezet worden.

Ervaringsdeskundigheid binnen brengen in je organisatie via aanwerving

Ervaringsdeskundigheid inhuren via TAO-armoede : deelwerking van VZW De Link

4. In kaart brengen via bestaande participatiestructuren

Bijvoorbeeld:

- Emancipatorische werking van een OCMW
- Gebruikersraden bv van een woonzorgcentrum, Multifunctioneel centrum,...
- Lokale participatieraden zoals de Welzijnsraad, ... waarin soms mensen uit een kwetsbare doelgroep zitten

WANNEER HEB JE DE PARTICIPATIE VAN KWETSBARE GROEPEN?

DE 7 B'S VAN TOEGANKELIJKHEID TOEGEPAST OP HET PROJECT 'OUDER WORDEN IN JE BUURT'

1. Bereikbaar

Sessie ouder worden in je buurt:

- Bevinden zich op een centraal gelegen plaats.
- De zaal houdt rekening met het comfort van de deelnemers: geen trappen en een goede temperatuur.
- Er is een warm onthaal: 'Welkom', koffie, versnaperingen,...
- Er is een goede signalisatie aangebracht.
- Er wordt tijdens de sessies uitleg gegeven over het aanbod voor ouderen in de eigen buurt

2. Bruikbaar

Ouder worden in je buurt sluit aan bij de noden van de ouderen en werkt allerlei drempels weg:

- Er wordt met een pedagogisch concept gewerkt.
- Het pakket is flexibel en modulair: 'Ouder worden in je buurt' kan flexibel worden gebruikt, aangepast aan de thema's en knelpunten die leven binnen de groep.
- Er wordt op het einde een toegankelijke brochure meegegeven met de 'lesstof' van de bijeenkomsten én met de concrete gegevens van de lokale diensten.

3. Begrijpbaar

- De voorlichters spreken en begrijpen de taal van de doelgroep.
- Gebruik van laagdrempelig en meertalig materiaal.
 - **Laagdrempelig:** het pakket is ook toegankelijk voor wie laaggeschoold is. Daarom is er veelvuldig gebruik van film- en fotomateriaal.
 - **Laaggeletterd:** gebruik van toegankelijke schriftelijke taal.
 - **Meertalig:** Arabische, Turkse, Griekse, Franse, Italiaanse, Subsaharaanse en Spaanse versie.

4. Betaalbaar

- Deelname aan de sessies ouder worden in je buurt is gratis.
- Kenbaar maken van een betaalbaar aanbod voor senioren.
 - De kostprijs van de dienstverlening voor ouderen is heel vaak afhankelijk van het inkomen.
 - Er zijn heel wat financiële tegemoetkomingen voor senioren

5. Beschikbaar

- De voorlichter van het project is telefonisch steeds bereikbaar.

6. Betrouwbaar

- Ontwikkeld door en uitgetest met mensen van de doelgroep.
- Sfeer van vertrouwen scheppen:
 - persoonlijk contact en werken met voorlichters die de doelgroep en hun leefwereld goed kennen;
 - werken met een kleine groep;
 - eerste sessies zonder 'buitenstaanders';
 - de voorlichter werkt discreet en kan dus omgaan met vertrouwelijke informatie.
- Voorlichter geeft correcte informatie zonder waardeoordeel (wel vooroordelen bestrijden).
- Mogelijkheid om feedback te geven aan zowel de voorlichter als aan het aanbod.

7. Bekendheid

Hier zitten we op het vlak van werving van de ouderen. Dit kan via een wervingsbijeenkomst, het bezoeken van bijeenkomsten, sleutelfiguren of vertrouwenspersonen, lokale doelgroeporganisaties/intermediairen, huisbezoeken, folders en affiches in toegankelijke taal,...

VOORBEELDEN VAN LOPENDE INITIATIEVEN:

PROJECT CHANGEMAKERS VAN HET MINDERHEDENFORUM

<https://www.youtube.com/watch?v=bW-fGdStNfM>

1. Maatwerk

In een wereld die voortdurend in evolutie is, helpt het niet om statische methoden toe te passen. De realiteit vraagt dat je werkt op maat van situaties, mensen, doelstellingen, betrokken partijen, socio-economische contexten ... Maatwerk is meer dan ooit een noodzaak om tot een duurzaam resultaat te komen.

[Durf veranderen](#)

[Werk vanuit de mens](#)

2. Samenwerking

Samenwerking vanuit wederzijds respect en gelijkheid is cruciaal voor participatief beleid. Een goede samenwerking van partners uit verschillende invalshoeken belicht verschillende facetten en leidt naar een duurzame oplossing.

[Stel goede vragen](#)

[Zet expertise in](#)

3. Communicatie

De geloofwaardigheid van een participatieproces hangt niet zozeer af van het resultaat, dan wel van de vraag of het proces als kwaliteitsvol werd ervaren door alle actoren. Daarom is de kwaliteit van de communicatie van groot belang: geloofwaardig, correct, tijdig, eerlijk en gemeend.

[Wees proactief](#)

[Betrek je projectpartners](#)

4. Het proces

Een participatief beleid doorvoeren, is een proces van informeren en afstemmen (van meningen, inzichten en gevoelens) dat tot een duurzame consensus leidt. Schenk daarom aandacht aan getuigenissen, ontmoeting, coaching en vorming.

[Organiseer open trajecten](#)

- **Geef aandacht aan getuigenissen**

[Werk met getuigenissen](#)

[Deel ervaringen](#)

- **Geef aandacht aan ontmoeting**

[Creëer netwerk- en ontmoetingsmomenten](#)

- **Geef aandacht aan coaching**

[Stimuleer burgerinitiatieven](#)

- **Geef aandacht aan vorming**

[Organiseer vormingen die capaciteitsversterkend werkt](#)

5. Matching

Matching zorgt soms voor een heel nieuwe 'wind'. Er is immers heel wat potentieel, engagement en goede wil te vinden in de samenleving, maar zowel individuen als organisaties/structuren staan vaak alleen. Laat ze elkaar vinden.

[Doe aan directe matching](#)

TANDEMPROJECT LUIDSPREKERS WELZIJNSSCHAKELS

In dit project leren vrijwilligers met en zonder armoede-ervaring elkaars leefwereld kennen. Ze geven samen in tandem getuigenissen in de lokale gemeenschap. Mensen met en zonder armoede-ervaring leren elkaar beter kennen en er kan zo meer vertrouwen groeien. Vooroordelen maken plaats voor begrip binnen en buiten de groep. Er wordt meer rekening gehouden met elkaar. Door de concrete getuigenissen van mensen in armoede groeit het inzicht in de armoedeproblematiek. De welzijnsschakel maakt zich kenbaar binnen de lokale gemeenschap. Zo krijgt de groep bondgenoten en kan de groep nieuwe vrijwilligers aantrekken.

(zie ook <http://www.welzijnsschakels.be/activiteiten/vorming/tandemproject-luidsprekers>)

Vlaanderen
verbeelding werkt